כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

דפים מהספר "המערכה המלחמתית בחזית המצרית"

מאת לואא' [אלוף – פ.מ.] בדימוס ג'מאל חמאד

תירגם: אל"ם (מיל.) פסח מלובני – קצין באגף המודיעין.

הבהרות: אלוף (מיל.) אמנון רשף; אל"ם (מיל.) פסח מלובני; תא"ל (מיל.) ד"ר דני אשר.

הליקויים בתכנית שיגור החטיבה ממזרח [לתעלת סואץ- פ.מ.]

אין ספק שרעיון שיגור חטיבה 25 שריון מדרום לצפון ממזרח לתעלה, על ציר הרוחב מס' 1 (דרך החוף – במקור) [ציר "לכסיקון" – א.ר.] המקבילה לאגמים המרים, כדי שתבצע התקפה חזקה בשיתוף פעולה עם דיוויזיה 21 משוריינת, שתפעל מצפון לדרום, כדי להשמיד את האויב בנקודת המפגש באזור דוורסואר, היה תכנית מעולה, אך על המפה בלבד. אלא שמבחינת המציאות, ולאור התנאים ששררו באותה עת, הייתה זו תכנית כושלת עוד לפני ביצועה מהסיבות הבאות:

عيوب خطة دفع اللواء المدرع من الشرق

لا شك في أن فكرة دفع اللواء ٢٥ المدرع من الجنوب إلى الشمال شرق القناة على الطريق العرضي ١ (طريق الشط) الموازي للبحيرات المرة ليقوم بضربة قوية بالاشتراك مع الفرقة ٢١ المدرعة المدفوعة من الشمال إلى الجنوب لتدمير العدو عند نقطة التقائهما في منطقة الدفرسوار كانت خطة محكمة وبديعة، ولكن على الخريطة فقط. أما من الناحية الواقعية وفي ظل الظروف التي كانت موجودة وقتئذ فقد كانت خطة فاشلة قبل أن يبدأ تنفيذها للأسباب الآتية:

٣٥٧

עמ' 358

א. המרחק שעל חטיבת השריון היה לעבור מעמדותיה בראש הגשר של דיוויזיה 7 חי"ר כדי להגיע אל שדה הקרב בדוורסואר עלה על 30 ק"מ, כשהאויב שולט על השטח באופן מלא, הפך להכרחי את הצורך להתנגש מספר

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

פעמים באויב ולנהל עימו קרבות מעכבים במהלך תנועת טור חטיבת השריון, דבר שהביא בסופו של דבר להפסקת התנועה ולהסבת האבדות.

● المسافة التي من المفترض أن يقطعها اللواء المدرع من موقعه برأس كوبري الفرقة ٧ مشاة للوصول إلى أرض المعركة في الدفرسوار كانت تتجاوز ٣٠كم، وكان العدو مسيطرا عليها تماما مما كان من المحتم معه الاصطدام بعدة مقاومات للعدو ونشوب عدة معارك تعطيلية أثناء تحرك رتل اللواء المدرع، الأمر الذي سوف يؤدي إلى تعطيل التحرك ووقوع الخسائر.

ב. טור חטיבת השריון היה מכותר במהלך תנועתו במעין מיצר, בשל המצאות חוף האגם המר משמאלו, כשהוא נמשך במקביל לשדות מוקשים רצופים וישנים. מאחר והשטח ממזרח לתעלה מתאפיין בהיותו מדורג בגובהו ככל שמתקדמים מזרחה, לכן היה צפוי שהאויב יתפוס את שרשרת הגבעות והשטחים השולטים המצויים ממזרח למסלול תנועת חטיבת השריון כדי לשלוט עליו באש. בהיות טור החטיבה מצוי בכיתור במעין מיצר זה, נראה כי חטיבת השריון איבדה את אחד מהתכונות החשובות של הכוחות המשוריינים והוא קלות התנועה וכושר התמרון, וביצוע מהלכי איגוף וכיתור, דבר שאילץ אותה לנהל קרב חזיתי עם כוחות האויב.

● سيكون رتل اللواء المدرع محصورا طوال التحرك في مجرى أشبه بالمضيق لوجود شاطئ البحيرة المرة على يساره الذي تمتد بمحاذاته حقول ألغام متصلة وقديمة العهد. ونظرا لأن طبيعة الأرض شرق القناة تتدرج في الارتفاع كلما اتجهنا شرقا لذلك فإن من المنتظر قيام العدو باحتلال سلسلة المرتفعات والهيئات الحاكمة التي تقع شرق خط تحرك اللواء المدرع والسيطرة عليه بالنيران. وبانحصار رتل اللواء في مثل هذا المجرى الضيق يكون اللواء المدرع قد فقد أهم خصائص القوات المدرعة وهي خفة الحركة والقدرة على المناورة والقيام بحركات الالتفاف والتطويق، وأصبح مرغما على خوض معاركه مع قوات العدو بطريقة جبهوية.

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

ג. אי יכולת החטיבה להסתייע בסיוע של ארטילריית ארמיה 3, אלא לטווח מוגבל (רק על-ידי שימוש בתותחים בינוניים מקליבר 130 מ"מ – במקור), כשמעבר לכך נמצאה החטיבה מחוץ לטווח הארטילריה של ארמיה זו. כן היה לה קשה להסתייע בארטילריה של ארמיה 2, שהייתה ערוכה בגדה המערבית של התעלה, מאחר וטווח הירי היה גדול בשל המצאות האגם המר הגדול, שרוחבו הממוצע מגיע לכדי 14 ק"מ מחד, ובשל אי ביצוע כל תאום מוקדם למבצע זה עם ארמיה 2, מאידך.

● عدم إمكان اللواء المدرع الاستفادة بمعاونة مدفعية الجيش الثالث إلا لمسافة محدودة (حتى مع استخدام المدفعية المتوسطة من عيار ١٣٠م)، وبعد ذلك يصبح اللواء خارج مرمى مدفعية هذا الجيش، كما أنه كان من الصعب الاستفادة بمعاونة مدفعية الجيش الثاني المتمركزة على الضفة الغربية للقناة نظرا لبعد المرمى بسبب وجود البحيرة المرة الكبرى التي يبلغ متوسط عرضها ١٤كم من جهة ولعدم إجراء أي تنسيق أو تنظيم تعاون مسبق لهذه العملية مع الجيش الثاني من جهة أخرى.

ד. טור חטיבת השריון היה נתון במהלך תנועתו לתקיפות אוויר של האויב, במיוחד מטוסים מנמיכי טוס, ואמצעי הנ"מ הרגילים שליוו את החטיבה, תותחי הנ"מ 57 מ"מ דו-קני ומקלעי 14.5 מ"מ הנישאים על משאיות, לא יכלו לתת לחטיבה את ההגנה הדרושה לה. בנוסף לכך, היה צפוי שטור החטיבה יהיה נתון לאש תותחי האויב ארוכי הטווח מן הקליברים 155 ו-175 מ"מ, ולכן היה צפוי שתקיפות האוויר והפגזות הארטילריה יגרמו לאבדות באנשים ופגיעה באמל"ח ובציוד, שהביאו בסופו של דבר ללא ספק, לשיבוש תנועת יחידות החטיבה והפסקתה.

ה. בשל לחץ הזמן לא התאפשר לבצע פעולה של תאום בין חטיבה 25 שריון

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

● تعرض رتل اللواء المدرع طوال التحرك لهجمات العدو الجوية، خصوصا الطيران المنخفض، ولم تكن في مقدرة الأسلحة المضادة للطائرات التقليدية المرافقة للواء وهي المدافع ٥٧ مم ثنائى المواسير (ذح) والرشاشات ١٤,٥ مم المحملة على لوريات تقديم الوقاية المطلوبة للواء. وعلاوة على ذلك، فقد كان من المنتظر تعرض رتل اللواء لنيران مدفعيه العدو البعيدة المدى من عيار ١٥٥ مم و ١٧٥ مم؛ وبالإضافة إلى ما ينتظر أن تحدثه الغارات الجوية ونيران المدفعية من خسائر في الأفراد والأسلحة والمعدات، فإنها سوف تتسبب بلا شك في ارتباك وتعطيل تحرك وحدات اللواء.

● نظرا لضيق الوقت لم يكن متيسرا إجراء عملية تنظيم التعاون بين اللواء ٢٥ المدرع

עמ' 359

לבין דיוויזיה 21 המשוריינת, למרות שהייתה זו פעולה חשובה וחיונית בתנאים אלה. לאור המפגש הצפוי בין דיוויזיית השריון מארמיה 2 וחטיבת השריון מארמיה 3, לא קדמו לכך כל פעולות של אימון או תאום מוקדם. היה צורך למנוע כל התנגשות ביניהן בטעות ולנקוט בכל צעד של שיתוף פעולה, או קשר ישיר בין שני הצדדים כדי לקבוע את קווי המפגש וקווי הפסקת האש, וסימני ההזדהות, וכן ארגון רשת לשיתוף פעולה ביניהן כדי להבטיח את אמצעי התקשורת.

والفرقة ٢١ المدرعة، رغم ما لهذه العملية من أهمية حيوية في مثل هذه الظروف، ونظرا لأن اللقاء المنتظر بين الفرقة المدرعة من الجيش الثاني واللواء المدرع من الجيش الثالث لم يسبقه إجراء أي تدريب أو تنسيق عليه من قبل، فقد كان من الواجب منعا لوقوع أي حوادث بينهما بطريق الخطأ إجراء أي قدر من تنظيم التعاون أو الاتصال المباشر بين الطرفين لتحديد خطوط التقابل وخطوط وقف النيران وإشارات التعارف، وكذا تنظيم شبكة التعاون بينهما لضمان تأمين وسائل الاتصال.

ו. הוכח כי לחטיבה 25 שריון לא היה לפני שיצאה לדרכה כל מידע על האויב, דבר שהיה מצופה שינחה אותה במסעה הארוך ומעורר המחלוקת, למרחק העולה על 30 ק"מ. למפקדת ארמיה 3 לא היה באופן טבעי כל מידע אודות האויב הערוך בפיתחת החדירה בגזרת ארמיה 2, וגם בידי המפקדה הכללית

בקהיר לא הייתה תמונה ברורה ומדוייקת על מצב האויב ממזרח וממערב לתעלה, בשל הצמצום בפעילות הסיורים/מודיעין השדה, דבר שהוסיף לאי הגעת ידיעות לארמיה 3 שהיו בודאי ניתנות לחטיבה 25 שריון לפני שיצאה למסעה.

התוצאה הייתה שעם התקרבות החטיבה לגזרת הלחימה מצאה את אוגדה 162 בפיקוד הגנרל אברהם אדן (ברן – במקור) ולה שלוש חטיבות שריון ממתינה לה, כך שלאויב היה יתרון של 1:3 על חטיבה זו.

● ثبت أن اللواء ٢٥ المدرع لم تكن لديه قبل خروجه أي معلومات عن العدو الذي كان من المنتظر أن يواجهه بعد هذا التحرك الطويل الشاق لمسافة من المفترض أن تزيد على ٣٠كم، فقد كانت قيادة الجيش الثالث لا يوجد لديها بالطبع أي معلومات عن العدو المتمركز في ثغرة الاختراق في قطاع الجيش الثاني، ولم تكن لدي القيادة العامة بالقاهرة صورة واضحة ودقيقة عن أوضاع العدو شرق وغرب القناة بسبب القصور الشديد في أعمال الاستطلاع، مما أدى إلى عدم إبلاغ قيادة الجيش الثالث بالمعلومات التي كان من الواجب إفادة اللواء ٢٥ المدرع بها قبل تحركه. وكانت النتيجة أن اللواء المدرع عندما اقترب من أرض المعركة وجد في انتظاره مجموعة العمليات رقم ١٦٢ التي كان يتولى قيادتها الجنرال إبراهام أدان (برن) والتي كانت تتكون من ثلاثة ألوية مدرعة، أي أن نسبة تفوق العدو على قوات اللواء ٢٥ المدرع كانت (٣ : ١).

ז. דיוויזיה 21 המשוריינת שהייתה אמורה, על-פי התכנית, להפגש עם חטיבה 25 שריון העצמאית באזור דוורסואר, לא הייתה צפויה להגיע לאזור זה ולהפגש עם חטיבת שריון זו בשום מצב. שכן קביעת גודלו של כוח ביחס למשימה המוטלת עליו צריכה להימדד על-פי יכולותיו ולא על-פי גודלו הארגוני. זאת מאחר וכאשר הגיעה כמות הטנקים בדיוויזיה 21 המשוריינת בערב ה-16 לחודש לכדי 100 טנקים, היה צריך להעריך את כוחה כאילו היא חטיבת שריון בלבד. ואם הוטלה עליה משימה היא הייתה צריכה להיות מתאימה ליכולתה האמיתית, כלומר ליכולות של חטיבת שריון.

דיוויזיה 21 המשוריינת איבדה מאז לחימתה במערכה לפיתוח ההתקפה מזרחה ב-14 לחודש, ואח"כ בקרבות הקשים שניהלה בימים 15 ו-16 נגד

טנקי האויב בכפר אל-ג'לאא' ["אמיר" – א.ר.], ובבלימת התקפות הנגד על האגף הימני של ארמיה 2, כ-150 טנקים, זאת בנוסף לאבדות

● إن الفرقة ٢١ المدرعة التي كان من المفترض وفقا للخطة الموضوعة أن تلتقي مع اللواء ٢٥ المدرع المستقل عند منطقة الدفرسوار لم يكن من المنتظر وصولها إلى هذه المنطقة ولا لقاؤها مع هذا اللواءالمدرع بأي حال من الأحوال. فإن العبرة عند تحديد حجم أي قوة بالنسبة للمهمة المخصصة لها أن يجري هذا التحديد حسب قدراتها الحقيقية، وليس حسب حجمها التنظيمي. ولذا فعندما يصل عدد دبابات الفرقة ٢١ المدرعة مساء يوم ١٦ أكتوبر إلى حوالي ١٠٠ دبابة فينبغي تقدير حجم هذه الفرقة بأنها في حجم لواء مدرع فقط، وعندما تخصص لها مهمة فمن الواجب أن تتناسب هذه المهمة مع قدراتها الحقيقية أي مع قدرات لواء مدرع. لقد فقدت الفرقة ٢١ المدرعة منذ معركتها في تطوير الهجوم شرقا يوم ١٤ أكتوبر ثم معاركها العنيفة يومي ١٥ و ١٦ أكتوبر ضد دبابات العدو في قرية الجلاء، وفي صد الهجمات المضادة على الجناح الأيمن للجيش الثاني حوالي ١٥٠ دبابة، هذا علاوة على الخسائر

٣٥٩

עמ' 360

האחרות שנגרמו לה בשל ההפגזות הארטילריות הכבדות וההפצצות האוויריות, בשל היערכותה בראש גשר אחד צר יחד עם דיוויזיה 16 חי"ר, דבר שהפך את הפצצות והפגזות האויב לבעלות השפעה רבה. כוחות האויב מולם הייתה הדיוויזיה אמורה להתמודד במהלך תנועתה לביצוע התכנית שתוכננה, להתקדם דרומה לאורך התעלה כדי להפגש עם חטיבה 25 שריון הבאה מן הדרום באזור דוורסואר, הייתה אוגדה 143 בפיקודו של הגנרל שרון, שכללה שלוש חטיבות שריון וחטיבת צנחנים.

לאור צליחת חטיבת הצנחנים [חטיבה 247 – א.ר.] וגדוד שריון מחטיבת חיים [חטיבה 421 – א.ר.] לגדה המערבית של התעלה בליל 15-16 לחודש, היה צפוי שדיוויזיה 21 המשוריינת תפגוש באזור פירצת החדירה בכוח אויב שימנה לא פחות מ-200 טנקים ישראליים, כך שיחסי הכוחות של האויב מול דיוויזיה 21 המשוריינת היה 1:2.

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

כאן המקום לציין כי אבדות יחידות השריון הישראליות בקרבות השונים מולאו במהירות, בין אם על-ידי תיקון הטנקים הפגועים בשדה על-ידי סדנאות התיקון בעלות היכולת הגבוהה, או על-ידי הגעת טנקים חדשים באמצעות הגשר האווירי האמריקאי שמטעניו החלו לזרום לישראל החל מה-14 לחודש.

الأخرى التي حاقت بها نتيجة للقصف المكثف من المدفعية والطيران بسبب تمركزها مع الفرقة ١٦ مشاة في رأس كوبري واحد ضيق مما جعل قصف العدو الجوي والمدفعي شديد التأثير . وكانت قوات العدو التي من المنتظر أن تواجه الفرقة ٢١ المدرعة عند تحركها لتنفيذ الخطة الموضوعة والتقدم جنوبا على طول القناة لكي يتم لقاؤها مع اللواء ٢٥ المدرع القادم من الجنوب عند منطقة الدفرسوار ، هي مجموعة العمليات رقم ١٤٣ بقيادة الجنرال شارون ، وكانت تتكون من ثلاثة ألوية مدرعة ولواء مظلات . ونظرا لعبور لواء المظلات وكتيبة مدرعة من لواء حاييم إلى الضفة الغربية للقناة ليلة ١٥ / ١٦ أكتوبر فقد كانت القوة المنتظرة أن تواجهها الفرقة ٢١ المدرعة في منطقة ثغرة الاختراق عند الدفرسوار لا تقل عن ٢٠٠ دبابة إسرائيلية ، أي أن نسبة تفوق العدو على قوات الفرقة ٢١ المدرعة كانت ٢ إلى ١ . ومما تجدر ملاحظته أن خسائر الوحدات المدرعة الإسرائيلية في معاركها كانت تعوض على الفور إما بإصلاح الدبابات المعطوبة في الميدان بواسطة ورش الصيانة ذات الكفاءة العالية ، وإما بوصول دبابات جديدة بفضل الجسر الجوي الأمريكي الذي بدأت شحناته تتدفق على إسرائيل اعتبارا من ١٤ أكتوبر ٧٣ .

ח. בתוך מטעני הציוד ששלחה ארצות-הברית לישראל בגשר האווירי נמצאו 2,000 טילי TOW המונחים לעבר המטרה באמצעות תיל. טילים אלה נחשבים הדור השני של הטילים הצרפתיים SS-10 ו-SS-11 לאחר שהוכנסו בהם שיפורים, והם מדוייקים ובעלי השפעה רבה יותר על הטנקים מן הטילים הצרפתיים וכן מן הטילים הסובייטים "סאגר" (מליוטקה – במקור), בהם השתמשו חיילי החי"ר המצרים ביעילות רבה נגד הטנקים הישראליים בשלב הראשון של המלחמה, וגרמו להם אבדות רבות.
השלטונות הרשמיים הישראליים הכחישו את השימוש בטילי ה-TOW בשלב האחרון של המלחמה וקבעו כי טילים אלה לא הגיעו לידי הכוחות הישראליים

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

לפני הפסקת האש ב-24 לחודש. אך במחקר אמיתי של המקורות הזרים השונים, ובכללם המקורות האמריקאים, ניתן לקבוע כי הטיל TOW והצוותים שהדריכו את הישראלים בהפעלתו הגיעו לישראל החל מה-14 לחודש, ולכן אין כל ספק כי טילים קטלניים אלה הופעלו כנגד הטנקים המצריים במהלך פיתוח ההתקפה מזרחה ב-14 לאוקטובר,

● كان من ضمن شحنات الأسلحة التي أرسلتها الولايات المتحدة إلى إسرائيل عبر الجسر الجوي الأمريكي عدد ٢٠٠٠ صاروخ Tow الذي يوجه ويعمل على تتبع الهدف بواسطة السلك. وهذه الصواريخ تعتبر الجيل الثاني للصواريخ الفرنسية الصنع SS 10 و SS 11 بعد إدخال التحسينات عليها، ولذا فهي أكثر دقة وتأثيرا في الدبابات من الصواريخ الفرنسية، وكذا من الصواريخ السوفيتية الصنع Saggers (المالوتكا) التي تم للمشاة المصريين استخدامها بكفاءة تامة ضد الدبابات الإسرائيلية في المرحلة الأولى من الحرب، وأوقعوا بها خسائر فادحة. ولقد أنكرت المصادر الرسمية الإسرائيلية ما تردد عن استخدام القوات الإسرائيلية للصاروخ Tow خلال المرحلة الأخيرة من الحرب، وأكدت أن هذا الصاروخ لم يصل إلى أيدي القوات الإسرائيلية قبل وقف إطلاق النار في ٢٤ أكتوبر ٧٣. إلا أنه باستقصاء حقيقة هذا الموضوع في مختلف المراجع الأجنبية بما فيها المراجع الأمريكية يمكن الجزم بأن الصاروخ Tow والأطقم التي دربت الإسرائيليين على استخدامه وصلت إلى إسرائيل اعتبارا من يوم ١٤ أكتوبر، ولذا فليس من المحتمل أن تكون هذه الصواريخ الفتاكة قد استخدمت ضد الدبابات المصرية يوم تطوير الهجوم شرقا في ١٤ أكتوبر،

٣٦٠

עמ' 361

ובודאי הופעלו ב-17 לחודש נגד יחידות דיוויזיה 21 המשוריינת ונגד חטיבה 25 שריון, שגרמו לכמות האבדות הגדולה בהן, כפי שגם השימוש בהם בקרבות הבאים משני צידי תעלת סואץ נגד הטנקים המצרים מאז אותו תאריך ועד הפסקת האש.

כל הזכויות שמורות לאתר חטיבה 14

ولكنها استخدمت بالتأكيد يوم ١٧ أكتوبر ضد وحدات الفرقة ٢١ المدرعة وضد اللواء ٢٥ المدرع مما تسبب في ارتفاع نسبة الخسائر فيهما، كما جرى استخدامها بعد ذلك في جميع المعارك على ضفتي قناة السويس ضد الدبابات المصرية منذ هذا التاريخ لحين وقف إطلاق النار.

www.hativa14.org.il